

УДК 336.13

DOI: <https://doi.org/10.32782/2415-8801/2023-4.8>

Тимошенко М.В.

кандидат технічних наук,

доцент кафедри фінансів та банківської справи,

ДВНЗ «Приазовський державний технічний університет»

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-0288-9750>

ФІСКАЛЬНА СТІЙКІСТЬ ЯК ЕЛЕМЕНТ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ В УМОВАХ ГЕОПОЛІТИЧНИХ РИЗИКІВ

В статті показано, що фінансова стійкість має вирішальне значення для загальної економічної безпеки країни, так як вона означає здатність уряду виконувати свої фінансові зобов'язання в довгостроковій перспективі, не покладаючись на надмірні запозичення та не вдаючись до інфляційної політики. Мета – дослідити ключові виклики для посилення фінансової стійкості як елементу національної економічної безпеки в умовах нових ризиків геополітичного характеру. Глобальні економічні кризи, такі як фінансова криза 2008 року, пандемія коронавірусної хвороби, війна в Україні також можуть вплинути на фінансову стійкість. Економічні кризи можуть призвести до зниження попиту на товари та послуги, зменшення податкових надходжень та збільшення державних витрат на соціальні програми, такі як допомога по безробіттю. Це може призвести до зростання державного боргу та бюджетного дефіциту.

Ключові слова: фінансова стійкість, національна економічна безпека, геополітичні ризики, державне управління, державна політика.

FISCAL SUSTAINABILITY AS AN ELEMENT OF NATIONAL ECONOMIC SECURITY IN THE CONTEXT OF GEOPOLITICAL RISKS

Tymoshenko Maryna

SHEI "Pryazovskyi State Technical University"

Fiscal sustainability is crucial for the overall economic security of a country. It means the ability of the government to meet its financial obligations in the long run without relying on excessive borrowing and without resorting to inflationary policies. The purpose is to explore the key challenges to strengthening fiscal sustainability as an element of national economic security in the face of new geopolitical risks. Global economic crises, such as the 2008 financial crisis, the coronavirus pandemic, the war in Ukraine, crisis events in the banking sector in March 2023 can also affect fiscal sustainability. Economic crises can lead to a decline in demand for goods and services, lower tax revenues, and increased government spending on social programs such as unemployment benefits. This can lead to an increase in public debt and budget deficits. High levels of public debt also increase the risk that the government will default on its obligations, which could undermine investor confidence and increase borrowing costs. This can further exacerbate the problem of high public debt, as the government may have to devote even more resources to servicing this debt. According to the concept of "debt rejection" for developing countries, as a rule, there is a "lack of freedom" regarding the regulation of the debt level, although it is managed using the most modern methods. Identifying the determining factors for a specific country, highlighting the threshold of "rejection" of debt is a basic approach to debt management, in particular, its restructuring, determining an acceptable level of debt, using international lending to mitigate fiscal shocks and accelerate growth. To address the problem of high public debt, governments can implement measures such as spending cuts, raising revenues through taxation, or implementing structural reforms to improve economic growth. However, these measures can be difficult to implement as they may require difficult choices and sacrifices. Nevertheless, addressing high public debt is important for achieving fiscal sustainability and promoting national economic security.

Keywords: fiscal sustainability, national economic security, geopolitical risks, public administration, public policy.

Постановка проблеми. Здатність держави захищати економічні інтереси особи, суб'єкта господарювання, регіону та країни є особливо важливою для досягнення сталого розвитку на національному та міжнародному рівнях. Розвиток економічної безпеки країни є складним і комп-

лексним процесом. Тому його слід аналізувати, беручи до уваги не лише динаміку економічного зростання. Економічна безпека країни повинна гарантувати і захищати життєво важливі потреби від зовнішніх і внутрішніх загроз. Розуміння економічної безпеки є відносно новим явищем в економічній теорії. В умовах глобалізації економіки дуже важливо розкрити суть проблеми, виявити реальні загрози, запропонувати надійні та ефективні методи її вирішення. В умовах глобального економічного розвитку вирішення проблем економічної безпеки є багатограним завданням, яке повинно включати не лише охоронну функцію, а й комплексний підхід з урахуванням загальних політичних та фінансових можливостей.

Економічна безпека – це певний стан економічних і державних інститутів, за якого забезпечується захист пріоритетних національних інтересів, гарантується гармонійний, соціально орієнтований цілісний розвиток країни, а також високий економічний і оборонний потенціал, незважаючи на позитивний чи негативний розвиток внутрішніх чи зовнішніх процесів. Цей науковець виокремлює кілька цілей економічної безпеки:

- стабільність економічної могутності та здатність фінансувати оборонні потреби;
- захищеність об'єктів критичної інфраструктури;
- диверсифікація зовнішньої торгівлі;
- незалежність від домінуючих гравців у міжнародній економіці;
- захищеність від економічного шпигунства;
- хороші макроекономічні показники;
- безпека власності;
- соціальна захищеність особистості на певному рівні життя;
- зайнятість, забезпечена робочими місцями;
- ефективність економічної діяльності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Дослідженню питань посилення фінансової стійкості в умовах забезпечення національної економічної безпеки присвячено роботи багатьох українських та зарубіжних дослідників, серед яких: Afonso A., Coelho J.C., Baldacci E., McHugh J., Petrova I., Bogdan T., Lomakovych V., Díaz-Roldán C., Filho F., da Silva Bichara J., Haroutunian S., Osterloh S., Sławińska K., Lewis L. та інші.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Фінансова стійкість має важливе значення для підтримки довіри до економіки та залучення інвестицій, що є критично важливими для національної економічної безпеки.

Однак на шляху до досягнення фінансової стійкості може виникнути низка проблем, зокрема

- високий рівень державного боргу. Високий рівень державного боргу може ускладнити досягнення урядом фінансової стійкості. Коли уряд має великий борг, він може бути змушений виділяти

значну частину свого бюджету на обслуговування цього боргу, залишаючи менше ресурсів для інших пріоритетів;

- структурний дефіцит бюджету. Структурний бюджетний дефіцит виникає, коли доходи уряду стабільно нижчі за його видатки, навіть у періоди економічного зростання. Це може ускладнити досягнення фінансової стійкості в довгостроковій перспективі;

- політична нестабільність. Політична нестабільність може ускладнити реалізацію урядом бюджетної політики, необхідної для досягнення фінансової стійкості. У деяких випадках політична нестабільність може призвести до частих змін в уряді, що може порушити економічну політику та призвести до невизначеності;

- демографічні виклики. Старіння населення може чинити тиск на фінанси уряду, оскільки йому, можливо, доведеться виділяти більше ресурсів на підтримку програм охорони здоров'я та соціального забезпечення;

- зовнішні шоки. Зовнішні шоки, такі як стихійні лиха або зміни світових цін на сировинні товари, можуть підірвати економічну активність і ускладнити для уряду досягнення фінансової стійкості [5–7].

Досягнення фінансової стійкості має важливе значення для зміцнення національної економічної безпеки. Однак це вимагає ретельного планування та реалізації політики, спрямованої на подолання різноманітних викликів, які можуть виникнути. Для досягнення фінансової стійкості та зміцнення економічної безпеки уряди повинні працювати над управлінням державним боргом, подоланням структурного дефіциту бюджету, підтримкою політичної стабільності, вирішенням демографічних проблем та підготовкою до зовнішніх потрясінь.

Постановка завдання. Мета статті – дослідити ключові виклики для посилення фінансової стійкості як елементу національної економічної безпеки в умовах нових ризиків геополітичного характеру.

Виклад основного матеріалу дослідження.

Високий рівень державного боргу може становити значну проблему для досягнення фінансової стійкості та зміцнення національної економічної безпеки. Державний борг – це сума грошей, яку уряд заборгував своїм кредиторам, включаючи як внутрішніх, так і зовнішніх інвесторів.

Коли рівень державного боргу є високим, уряд може знадобитися виділити значну частину свого бюджету на обслуговування цього боргу. Це може обмежити можливості уряду інвестувати в такі важливі сфери, як інфраструктура, освіта та охорона здоров'я, що може негативно вплинути на економічне зростання та загальний добробут громадян [1; 2].

Високий рівень державного боргу також збільшує ризик невиконання урядом своїх зобов'язань,

що може підірвати довіру інвесторів і призвести до зростання вартості запозичень. Це може ще більше загострити проблему високого державного боргу, оскільки уряду, можливо, доведеться виділяти ще більше ресурсів на обслуговування цього боргу.

У деяких випадках високий рівень державного боргу може також обмежувати здатність уряду реагувати на економічні шоки, такі як рецесія або стихійне лихо. Це може призвести до зниження темпів економічного зростання та втрати робочих місць, що може мати значний вплив на загальну економічну безпеку країни.

Для вирішення проблеми високого державного боргу уряди можуть впроваджувати такі заходи, як скорочення видатків, збільшення доходів через оподаткування або проведення структурних реформ для покращення економічного зростання. Однак ці заходи можуть бути складними для реалізації, оскільки вони можуть вимагати складного вибору та жертв. Тим не менш, вирішення проблеми високого державного боргу є важливим для досягнення фінансової стійкості та сприяння національній економічній безпеці [8–10].

Структурний бюджетний дефіцит є ще однією проблемою, яка може перешкоджати досягненню фінансової стійкості та зміцненню національної економічної безпеки. Структурний бюджетний дефіцит виникає, коли видатки уряду постійно перевищують його доходи, навіть у періоди економічного зростання. Це означає, що уряд позичає гроші для фінансування своїх витрат, замість того, щоб генерувати достатньо доходів для покриття своїх витрат.

Структурний бюджетний дефіцит може призвести до різних негативних наслідків. Наприклад, він може збільшити рівень державного боргу, що може обмежити здатність уряду інвестувати в такі важливі сфери, як інфраструктура, освіта та охорона здоров'я. Це може негативно вплинути на економічне зростання. Це може негативно вплинути на економічне зростання та загальний добробут громадян.

Структурний дефіцит бюджету також може підірвати довіру інвесторів, оскільки він може свідчити про відсутність фінансової дисципліни та більший ризик дефолту. Це може призвести до зростання вартості запозичень, що може ще більше загострити проблему бюджетного дефіциту.

Для вирішення проблеми структурного бюджетного дефіциту урядам може знадобитися реалізація таких заходів, як скорочення видатків, збільшення доходів за рахунок оподаткування або проведення структурних реформ для покращення економічного зростання. Однак ці заходи можуть бути складними для реалізації, оскільки вони можуть вимагати складного вибору та жертв.

Вирішення проблеми структурного бюджетного дефіциту має вирішальне значення для досягнення фінансової стійкості та сприяння наці-

ональній економічній безпеці. Уряди повинні працювати над збалансуванням своїх бюджетів, отримуючи достатньо доходів для покриття витрат, а також забезпечуючи інвестиції в критичні сфери, які підтримують економічне зростання та загальний добробут громадян.

Політична нестабільність може становити значну проблему для досягнення фінансової стійкості та зміцнення національної економічної безпеки. Політична нестабільність може бути спричинена різними факторами, включаючи корупцію, соціальні заворушення або часті зміни в уряді.

Політична нестабільність може ускладнити реалізацію урядом бюджетної політики, необхідної для досягнення фінансової стійкості. У деяких випадках політична нестабільність може призвести до частих змін в уряді, що може порушити економічну політику та призвести до невизначеності. Це може підірвати довіру інвесторів і призвести до зростання вартості запозичень, що може загострити проблему високого державного боргу та бюджетного дефіциту.

Політична нестабільність може також підірвати ефективність державних інституцій, ускладнюючи для уряду ефективний збір податків, розподіл ресурсів та впровадження реформ для покращення економічного зростання. Це може ще більше загострити проблему фінансової стійкості, оскільки уряд може бути не в змозі генерувати достатньо доходів для покриття своїх витрат [3].

Щоб вирішити проблему політичної нестабільності, уряди повинні працювати над просуванням належного врядування, прозорості та підзвітності. Це може включати такі заходи, як зміцнення демократичних інститутів, боротьба з корупцією та сприяння верховенству права. Сприяючи політичній стабільності та належному врядуванню, уряди можуть створити середовище, сприятливе для досягнення фінансової стійкості та зміцнення національної економічної безпеки.

Демографічні виклики також можуть становити значну проблему для досягнення фінансової стійкості та зміцнення національної економічної безпеки. Демографічні виклики можуть виникати через різні фактори, включаючи старіння населення, зниження рівня народжуваності та міграційні процеси.

Старіння населення може призвести до збільшення витрат на охорону здоров'я та пенсійне забезпечення, що може створити навантаження на державні фінанси. Зі старінням населення може зменшитися кількість робочої сили, що може призвести до зниження податкових надходжень і уповільнення економічного зростання. Це може загострити проблему високого державного боргу та бюджетного дефіциту [4].

Зниження народжуваності також може стати викликом для фінансової стійкості. Зменшення

кількості молодих людей на ринку праці може призвести до скорочення податкової бази, що може обмежити можливості уряду інвестувати в такі важливі сфери, як освіта та інфраструктура. Це може обмежити економічне зростання і негативно вплинути на загальний добробут громадян.

Міграційні моделі також можуть впливати на фіскальну стійкість. У деяких випадках міграція може призвести до відтоку мізків, оскільки висококваліфіковані працівники залишають країну в пошуках кращих можливостей. Це може обмежити здатність уряду генерувати доходи і сприяти економічному зростанню. В інших випадках міграція може призвести до збільшення попиту на соціальні послуги, що може створити навантаження на державні фінанси.

Для вирішення проблеми демографічних викликів урядам, можливо, доведеться впроваджувати політику, що сприяє зростанню населення, наприклад, політику, дружню до сім'ї, та імміграційну політику, яка приваблює кваліфікованих працівників. Крім того, урядам, можливо, доведеться впроваджувати політику, що сприяє участі літніх працівників у робочій силі, наприклад, гнучку політику виходу на пенсію та навчальні програми. Вирішуючи демографічні проблеми, уряди можуть сприяти фіскальній стійкості та зміцненню національної економічної безпеки.

Зовнішні шоки, такі як стихійні лиха, глобальні економічні кризи та геополітична напруженість, також можуть становити значну проблему для досягнення фіскальної стійкості та зміцнення національної економічної безпеки.

Стихійні лиха, такі як землетруси, урагани та повені, можуть завдати значної шкоди інфраструктурі, житлу та бізнесу. Це може призвести до збільшення державних витрат на ліквідацію наслідків стихійних лих та реконструкцію, що може спричинити навантаження на державні фінанси. Стихійні лиха також можуть порушити економічну активність, що призводить до зменшення податкових надходжень і уповільнення економічного зростання.

Глобальні економічні кризи, такі як фінансова криза 2008 року, пандемія коронавірусної хвороби, війна в Україні також можуть вплинути на фіскальну стійкість. Економічні кризи можуть призвести до зниження попиту на товари та послуги, зменшення податкових надходжень та збільшення державних витрат на соціальні програми, такі як допомога по безробіттю. Це може призвести до зростання державного боргу та бюджетного дефіциту.

Геополітична напруженість також може впливати на фіскальну стійкість. Наприклад, торговельні війни та санкції можуть порушити торгівлю та призвести до зниження економічного зростання, що може негативно вплинути на державні фінанси. Геополітична напруженість також може підвищити ризик виникнення конфліктів,

що може призвести до збільшення військових витрат і зниження економічної активності.

Щоб вирішити проблему зовнішніх шоків, уряди повинні працювати над підвищенням стійкості та підготовкою до потенційних потрясінь. Це може включати інвестиції у забезпечення готовності до стихійних лих та пом'якшення їх наслідків, диверсифікацію економіки для зменшення залежності від одного сектору, а також розбудову міцних відносин з торговельними партнерами для зменшення ризику перебоїв у торгівлі. Підвищуючи стійкість, уряди можуть краще протистояти зовнішнім потрясінням і сприяти фіскальній стійкості та національній економічній безпеці.

Аналіз сучасних категорій економічної безпеки дозволяє зробити наступні висновки:

- економічна безпека стає актуальною для держави і є важливим елементом державності;

- поняття економічної безпеки є досить складною, полемічною та неоднозначною категорією;

- без забезпечення економічної безпеки країна не може вирішувати питання, які стоять перед нею як на внутрішньому, так і на міжнародному рівні; при оцінці економічної безпеки країни необхідно встановити певні умови, які визначають основні передумови розгляду категорії економічної безпеки: відмінності в національних інтересах, обмеженість суспільних ресурсів, посилення конкуренції за товари у сфері виробництва і торгівлі, підвищення конкурентоспроможності окремих країн, яке інші розцінюють як реальну загрозу національним інтересам країни;

- економічна безпека держави (країни) – це комплексне соціально-економічне поняття, яке відображає мінливі умови матеріального виробництва, а також зовнішні та внутрішні загрози економіці країни [11].

Кожен уряд у кожній країні хоче бути економічно захищеним від будь-яких ризиків. Економічні інструменти вже давно стали частиною урядової стратегії, а це означає, що ці заходи мають вплив на інші країни та їхню політику. З традиційної точки зору, економічна безпека – це безпека від інших органів влади та маніпуляцій з боку інших органів влади.

Деякі ідеї щодо розуміння економічної безпеки:

- економічна безпека – це ключовий фактор національної безпеки, який є одним із ресурсів забезпечення балансу між національними безпеками;

- економічна безпека є одним з аспектів національної, регіональної та глобальної безпеки, що має на меті економічний захист та підтримку кожної особи, громади, національної економіки тощо;

- першочерговим завданням урядів, регіональних і міжнародних організацій є забезпечення всезагальної безпеки людини;

- економічний стан країни, що розглядається як джерело та основа для подолання бідності, голоду, соціальної та економічної нерівності [12].

Економічна безпека країни – це складне соціально-економічне поняття, яке відображає величезний спектр виробничих, зовнішніх і внутрішніх загроз для країни в умовах, що постійно змінюються.

Основними характеристиками та принципами економічної безпеки є

- здатність країни до економічного розвитку;
- забезпечення рівня життя населення відповідно до соціальних стандартів;
- економіка країни повинна бути незалежною;
- економіка країни має бути стабільною та міцною;
- позитивна динаміка соціально-економічних показників суспільного розвитку;
- інтеграція національної та міжнародної економічної безпеки, вирішення економічних суперечок без застосування сили.

Висновки з проведеного дослідження. Досягнення фінансової стійкості має важливе значення для зміцнення національної економічної безпеки. Однак досягнення фінансової стійкості може бути ускладнене низкою проблем, зокрема високим рівнем державного боргу, структурним дефіцитом бюджету, політичною нестабільністю, демографічними викликами та зовнішніми потрясіннями.

Для вирішення цих проблем уряд повинен впроваджувати політику, яка сприяє ефективному управлінню, прозорості та підзвітності, а також політику, яка сприяє зростанню населення, участі в робочій силі та стійкості до зовнішніх потрясінь. Сприяючи фінансовій стійкості та національній економічній безпеці, уряд може створити середовище, яке сприятиме довгостроковому економічному зростанню та добробуту громадян.

Список використаних джерел:

1. Afonso A. & Coelho J. C. (2023) Public finances solvency in the euro area. *Economic Analysis and Policy*, no. 77, pp. 642–657. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.eap.2022.12.027>
2. Albu A.-C. & Albu L.-L. (2021) Public debt and economic growth in Euro area countries. A wavelet approach. *Technological and Economic Development of Economy*, no. 27(3), pp. 602–625. DOI: <https://doi.org/10.3846/tede.2021.14241>
3. Baldacci E., McHugh J. and Petrova I. (2020) Measuring Fiscal Vulnerability and Fiscal Stress: a Proposed Set of Indicators. Available at: https://www.researchgate.net/publication/228119837_Measuring_Fiscal_Vulnerability_and_Fiscal_Stress_A_Proposed_Set_of_Indicators
4. Bogdan T. & Lomakovych V. (2021) Financialization of the global economy: Macroeconomic implications and policy challenges for Ukraine. *Investment Management and Financial Innovations*, no. 18(1), pp. 151–164. DOI: [https://doi.org/10.21511/imfi.18\(1\).2021.13](https://doi.org/10.21511/imfi.18(1).2021.13)
5. Cohn M. (2020) New coronavirus stimulus package contains some big tax items. Available at: <https://www.accountingtoday.com/news/new-coronavirus-stimuluspackage-contains-some-big-tax-items>
6. Danylyshyn B. & Bohdan I. (2022) Monetary policy during the wartime: How to ensure macroeconomic stability. *Investment Management and Financial Innovations*, no. 19(2), pp. 344–359. DOI: [https://doi.org/10.21511/imfi.19\(2\).2022.30](https://doi.org/10.21511/imfi.19(2).2022.30)
7. Díaz-Roldán C., Filho F. & da Silva Bichara J. (2021) Fiscal Rules in Economic Crisis: The Trade-off Between Consolidation and Recovery. *European Perspective. Economics*, no. 15(1), pp. 199–216. DOI: <https://doi.org/10.1515/econ-2021-0013>
8. Haroutunian S., Osterloh S. and Sławińska K. (2021) The Initial Fiscal Policy Responses of Euro Area Countries to the COVID-19 Crisis. *ECB Economic Bulletin*, issue 1. Available at: https://www.ecb.europa.eu/pub/economic-bulletin/articles/2021/html/ecb.ebart202101_03~c5595cd291.en.html
9. Kotina H., Stepura M. & Kondro P. (2022) How does active digital transformation affect the efficiency of governance and the sustainability of public finance? The Ukrainian case. *Baltic Journal of Economic Studies*, no. 8(1), pp. 75–82. DOI: <https://doi.org/10.30525/2256-0742/2022-8-1-75-82>
10. Lewis L. (2020) China Announces Tax Relief Measures to Tackle Coronavirus Disruption. Available at: <https://www.internationaltaxreview.com/article/blkjn20mxcfyj/china-announces-tax-relief-measures-to-tackle-coronavirus-disruption>
11. Mühlbach C. (2022) The European fiscal rules need major reforms [Ein Update für die europäischen Fiskalregeln]. *Wirtschaftsdienst*, no. 102(6), pp. 456–460. DOI: <https://doi.org/10.1007/s10273-022-3218-0>
12. Panteleieva N. M. (2020) Financial security in the digital economy: expectations and reality. *Financial space*, no. 2 (38). DOI: [https://doi.org/10.18371/fp.2\(38\).2020.209289](https://doi.org/10.18371/fp.2(38).2020.209289)

E-mail: maryna.v.tymoshenko@gmail.com